

*Махітько В.С., Полійчук М.В.,**студентки,**Університет митної справи та фінансів**Дудчик О.Ю.,**к.е.н., доцент**кафедри фінансів суб'єктів господарювання та страхування,**Університет митної справи та фінансів*

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ДОСВІД ПОЛЬЩІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНИ

Анотація. У статті розглянуто сучасний стан інвестиційних потоків в Україні та Польщі. Спираючись на проведений порівняльний аналіз, виявлено тенденції залучення інвестицій та обґрунтовано вплив обсягу інвестиційних надходжень на розвиток економіки. Проведено оцінку основних складників структури прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності. Виокремлено основні відмінності інвестиційної діяльності аналізованих країн. Розкрито риси інвестиційно-підприємницького клімату країн у глобальному середовищі та виявлено інвестиційно привабливі галузі.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційний проект, глобалізація, спеціальна економічна зона.

Постановка проблеми. У сучасних умовах економічний розвиток країн визначається ступенем їх активної участі в інвестиційному процесі, який є джерелом фінансування галузей економіки України. Звідси виникає необхідність дослідження інвестиційного процесу в регіонах, форм і механізмів формування привабливості на макро- і мікрорівнях для здійснення найбільш ефективних вкладень капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням інвестиційних процесів, що відбуваються в межах двох сусідніх держав, а також особливостям їх розвитку присвячено чимало праць таких українських та зарубіжних учених, як В.В. Борщевський, О.С. Вауліна, Т.В. Кулініч, О.М. Лендел, В.І. Любимов, Н.В. Павліха та ін. Однак матеріал недостатньо систематизований, а отже, потребує логічного узагальнення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оздоровлення та розвиток сучасної економіки України неможливі без активізації інвестиційної діяльності, пошуку та залучення надійних інвесторів, які б розміщували свої інвестиції на довгостроковій основі, забезпечуючи цим стабільний розвиток важливих ланок господарства. Україна має всі шанси для залучення інвестиційних ресурсів та використання їх на користь економіки, тому що потенціал української економіки має досить широкі горизонти для свого розвитку.

Мета статті полягає у проведенні аналізу надходжень інвестицій в економіку досліджуваних країн, виявленні тенденцій їх зміни, а також систематизації основних напрямів впливу інвестицій на економіку України та Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах залучення інвестицій сприяє відновленню та розвитку економіки, впровадженню нових технологій, оновленню зношених основних виробничих фондів, створенню нових робочих місць та інших важливих складників, які сприяють розвитку країни, регіонів і галузей.

У рейтингу Світового банку Doing Business 2017 за показником Індексу легкості ведення бізнесу Україна піднялась на +1 пункт і посіла 80-ту позицію. Порівняно з 2016 р. наша країна поліпшила свої позиції за такими показниками, як: створення підприємств – із 24-го до 20-го місця; підключення до електромереж – зі 140-го до 130-го місця; захист міноритарних інвесторів – зі 101-го до 70-го місця; забезпечення виконання контрактів – із 93-го до 81-го місця. Вітчизняні науковці головною передумовою поліпшення бізнес-клімату називають зміни в податковій сфері, а ключовим критерієм оцінки – прями іноземні інвестиції [1].

Але все-таки часткових змін законодавства недостатньо для серйозного поліпшення ділового клімату та сталого зростання. Це добре знає більшість інвесторів, які, приймаючи рішення, керуються не стільки даними рейтингів, скільки оцінкою потенційної прибутковості вкладень та своїми уявленнями про ризики. Взірцевими для нашої країни мають стати уряд і парламент Польщі, які регулярно приймають програми, спрямовані на пошквалення бізнес-середовища. Як приклад можна назвати Конституцію для бізнесу, яка стала консолідованим нормативно-правовим актом, що регулює господарську діяльність. Документ покликаний значно полегшити роботу компаній, у тому числі за допомогою ліквідації або зниження правових бар'єрів, захистити від змін у тлумаченні законодавства та зайвого контролю з боку державних органів, обмежити зобов'язання наймачів перед працівниками, спростити розрахунок податків і соціальних внесків.

Хоча у світовому масштабі Польща не виділяється ні розмірами території та населення, ні економічною потужністю, на теренах Європи її ресурсний потенціал, економічна й політична роль досить помітні. Так, у рейтингу Світового банку Doing Business 2017 Польща зайняла 24-е місце серед 190 країн, а в доповіді FDI Intelligence (підрозділи Financial Times Ltd.) – перше місце в Європі і третє у світі (після Китаю і США) за привабливістю вкладень у виробництво [1].

Польща – це постсоціалістична країна, що має найбільш яскраві досягнення в перебудові економіки на ринкові засади. На відміну від Китаю, що продовжує дотримуватися соціалістичної моделі розвитку, Польща першою з колишніх соціалістичних країн рішуче відкинула комуністичну ідеологію і принципи соціалістичного господарства. «Шокова терапія» в реформуванні економіки прийняла в Польщі найбільш виразні форми.

Таким чином, можна стверджувати, що за останні роки Польща значно поліпшила свої позиції та вийшла в лідери серед країн Східної Європи щодо залучення прямих іноземних інвестицій в економіку. Зарубіжний капітал зацікавили

стабільне економічне зростання і легкість ведення бізнесу. Польща знаходиться в числі двадцяти найбільших одержувачів прямих іноземних інвестицій у світі та б'є рекорди за кількістю вкладених у неї іноземних інвестицій. Уперше за останні дев'ять років вона потрапила до п'ятірки найпопулярніших європейських напрямів для іноземних інвесторів. Про це свідчать дані звіту «Інвестиційна привабливість Польщі», опублікованого компанією EY [8].

Найбільш сильними перевагами Польщі є: стабільне економічне зростання, великий ринок збуту, численні податкові пільги і зручне географічне положення. Інвестори виділяють серед сильних сторін польської економіки навички місцевих робітників і витрати на оплату праці, а також потенціал для зростання продуктивності праці.

Україна програє Польщі за такими міжнародними показниками, як Індекс економічної свободи, Індекс свободи ведення бізнесу, Індекс сприйняття корупції та Індекс потенціалу ринку (табл. 1).

Такі умови в Україні не заохочують іноземних інвесторів, і країна поступається у конкурентній боротьбі за інвестиції. За даними Державної служби статистики, у січні-червні 2017 р. в економіку України іноземними інвесторами з 75 країн світу вкладено 711,2 млн. дол. США прямих інвестицій (табл. 2) [2].

Протягом останніх трьох років у Польщі обсяги капітальних інвестиційних вкладень в економіку країни збільшилися в 2,5 рази, що свідчить про реальну активізацію інвестиційних процесів. У середньому за розглянутий період щорічні темпи приросту капітальних інвестицій становлять 44,2%.

У структурі капітальних інвестицій Польщі за 2014–2016 рр. найбільшу питому вагу – близько 50% – займало таке джерело фінансування, як власні кошти підприємств та організацій: у 2014 р. їхня частка становила 58,4%, у 2015 р. – 49,1%, у 2016 р. – 49,5%. На другому місці за джерелами фінансування капітальних інвестицій стоять кредити банків та інші позики: у 2014 р. їхня частка становила 16,7%, у 2015 та 2016 рр. – відповідно 14,7% та 21,0%.

Інвестиційні проекти, які зосереджені в Польщі, переважно стосуються галузей фінансів, бізнес-послуг, транспорту та комунікацій. У 2005–2016 рр. у цих сферах було реалізовано 95% проектів у Польщі. Водночас хоча від 2013 р. і зростає кількість нових інвестицій у виробничому секторі Польщі, все ж помітна тенденція до зниження частки цього сектора у

загальному обсязі закордонних інвестицій у Польщу із 81% у 2005 р. до 62% у 2016 р. У промислові проекти іноземці вкладають гроші менш охоче, ніж, наприклад, у сферу послуг, яку експерти називають головною рушійною силою інвестицій у польську економіку в майбутньому [5].

Варто також визнати, що Польща стрімко набуває популярності як доволі сприятливе місце для ведення діяльності фірм у сфері IT-технологій чи бухгалтерського обліку.

Існує ще одна чи не найпопулярніша сфера, в яку інвестують іноземні компанії та бізнесмени, бажаючи вигідно вкласти гроші й отримати хороший прибуток. Це – сфера будівництва комерційної та житлової нерухомості в Польщі. Тільки в 2016 р. було продано більше 72 тис. квартир, а у 2017 р. (у тому числі завдяки закордонним інвестиціям) планують збудувати ще 87 тис. Саме українці займають перше місце серед іноземців, які купують нерухомість у Польщі, обійшовши навіть німців, які лідирували кілька років поспіль. Інвестувати в польську нерухомість мають право як великі міжнародні компанії, так і звичайні люди, дехто навіть купує нерухомість у кредит, ставка якого набагато нижча, ніж в Україні [5].

В Україні інвестиції спрямовуються в уже розвинені сфери економічної діяльності. Найцікавішими об'єктами для іноземних інвесторів є сільськогосподарська сировина, метал, деревина, продукція хімічної промисловості тощо. Якщо розглядати з погляду галузей, то найбільш привабливими для закордонних інвесторів є металургія, фінансова діяльність, хімічна промисловість та виробництво продуктів харчування, тоді як важливі для економічного розвитку галузі – машинобудування, приладобудування, будівництво, транспорт – залишаються недоінвестованими. Дуже слабо інвестуються агросектор та видобувні галузі – 2–3% усіх інвестицій [4, с. 35].

Не менш цікавою є інформація, які саме країни інвестують свої кошти. До основних країн – інвесторів України належать: Кіпр – 25,5%, Нідерланди – 16,2%, Російська Федерація – 11,4%, Велика Британія – 5,5%, Німеччина – 4,5%, Віргінські Острови – 4,3% та Швейцарія – 3,9% [7].

У Польщі найбільш активним інвестором є Франція – 17,3% загального обсягу інвестицій, на другому місці – США (16,0%), на третьому – Німеччина (12,9%), також Нідерланди (9,2%), Італія (7,5%), Великобританія (4,8%), Швеція (4,4%), Корея (3,5%), Росія (2,8%) та ін. [7].

Таблиця 1

Місце України та Польщі у світі за міжнародними показниками

Індекс	Рік	Польща	Україна	Загальна кількість країн
Index of Economic Freedom Індекс економічної свободи	2016	39	162	178
Ease of doing business Індекс легкості ведення бізнесу	2016	25	83	189
Corruption perception index Індекс сприйняття корупції	2015	30	130	168
Global competitiveness index Світовий індекс конкурентоспроможності	2015	41	79	140
Markey potential index Індекс потенціалу ринку	2016	21	73	87

Джерело: складено на основі [1]

Таблиця 2

Надходження прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2012–2016 рр.

Рік	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг, млн. дол. США	54462,4	58156,9	45916,0	43371,4	44790,7
Темп приросту, %	10,33	6,78	-21,05	-5,54	3,27

Джерело: складено на основі [2]

Польща пропонує іноземним інвесторам низку переваг, у тому числі можливість реалізовувати проекти в спеціальних економічних зонах (СЕЗ). Спеціальні економічні зони встановлено для прискорення економічного розвитку частини території країни з дотриманням екологічної рівноваги шляхом розвитку певних галузей господарської діяльності, запровадження нових технічних і технологічних рішень, розвитку експорту, збільшення конкурентоспроможності вироблених товарів і пропонованих послуг, використання наявного промислового потенціалу та господарської інфраструктури, створення нових місць праці, використання природних ресурсів. Зараз у країні 15 таких зон [8].

В Україні історія функціонування СЕЗ досить непроста. Вона раніше за Польщу зробила перший крок до створення СЕЗ, схваливши ще в 1992 р. Закон «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон». Та, на жаль, у цей період економіка країни почала стрімко падати, інфляція досягала величезних показників, а внутрішня ситуація була дуже нестабільною. Так, перші СЕЗ було створено лише в 1998 р., через шість років після прийняття Закону.

Сьогодні в нашій державі теоретично існує 11 СЕЗ та дев'ять територій пріоритетного розвитку. Проте існують вони справді лише теоретично. У 2005 р. законодавство змінилося на користь того, що «суб'єкти господарювання у СЕЗ і на ТПР здійснюють свою діяльність за загальними правилами оподаткування та не мають жодних спеціальних преференцій».

У Польщі інвестори СЕЗ можуть користуватися державною підтримкою у вигляді звільнення від податку на прибуток, відрахування з оподаткованої бази податку на прибуток інвестиційних витрат і витрат, пов'язаних зі створенням нових робочих місць, а підприємства деяких СЕЗ звільнені також від податку на нерухомість [8].

За розрахунками економістів, кожен секунду в польські СЕЗ інвестується в середньому 215 злотих, або близько 60 доларів. Серед провідних інвесторів СЕЗ можна виділити компанії: General Motors, Volkswagen, Toyota, Opel, Michelin, Shell, UBS, Ericsson, Fujitsu, Indesit, IBM, IKEA, Electrolux, Gillette, LG. Проте останнім часом триває дискусія з приводу ефективності та доцільності функціонування спеціальних економічних зон. До противників СЕЗ належить, зокрема, Міністерство фінансів, яке висвітлює дані щодо втрат бюджету від їхньої діяльності. Так, за 20 років через звільнення від податків держбюджет недоотримав більше ніж 13 млрд. злотих. Також слід зазначити, що найбільший приплив інвестицій і створення робочих місць відбуваються в тих регіонах, де є порівняно розвинена інфраструктура, логістика і промисловість (Вроцлав, Бидгощ, Лодзь), а не в слаборозвинених економічно і з високим рівнем безробіття (Стараховіцька, Сувальська, Слупська СЕЗ). Проте навіть у цих відсталих регіонах створено кілька тисяч робочих місць, що свідчить на користь СЕЗ [8].

Сильну міжнародну позицію Польщі також підтверджує її членство в СОТ (із 01.07.1995) і ОЕСР (із 22.11.1996). Що стосується України, то вона є членом СОТ із 16.05.2008 та в березні 2017 р. підписала угоду щодо приєднання до декларації про міжнародне інвестування і транснаціональні корпорації Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР).

Приєднання України до Декларації та набуття членства в Інвестиційному комітеті ОЕСР сприятиме залученню в Україну прямих іноземних інвестицій, оскільки:

- свідчить про запровадження Україною міжнародних стандартів здійснення інвестиційної діяльності;
- сприяє поліпшенню конкурентного середовища та впливу на впровадження та розповсюдження інновацій;
- сприяє реалізації принципів та стандартів соціальної відповідальності бізнесу згідно з керівними принципами ОЕСР щодо ведення відповідального бізнесу;
- усуває обмеження щодо секторів, в яких іноземне інвестування заборонене, та забезпечує національний режим для транснаціональних корпорацій (ТНК) відповідно до системи розвитку міжнародних стандартів у регулюванні відносин ТНК із країнами, що приймають їх інвестиції.

Висновки. Цілісність та послідовність стратегії уряду Польщі полягають в урахуванні інтересів більшості економічних суб'єктів, наданні їм можливості здійснювати власну економічну стратегію та орієнтуванні її у вигідному для держави напрямі. За відсутності такої цілісності в економіці України очікувати формування ефективної ринкової економіки, яка, власне, й є системою взаємовідносин економічних суб'єктів, марно.

Сучасний стан іноземного інвестування в Україні характеризується тенденціями до зменшення притоків капіталів, які знаходяться під впливом негативних чинників які склалися в країні. Несприятливий інвестиційний клімат України стримує діяльність зарубіжного інвестора через військові операції на сході країни та окупацію Криму, недосконалість законодавчої бази, політичну нестабільність, кризи уряду, корупцію, несприятливу економічну ситуацію, а саме погіршення макроекономічних показників країни, високий рівень інфляції та значні коливання валютних курсів.

На посилення інтересу інвесторів до України варто очікувати лише у разі збереження високої динаміки економічних і управлінських реформ, оскільки значний перелік бар'єрів та перешкод все ще залишається актуальним.

Література:

1. Дані Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/>.
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Індекс інвестиційної привабливості України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://goo.gl/JZfAU6>.
4. Кулініч Т.В. Інвестиційна привабливість України та можливі шляхи її підвищення у сучасних умовах / Т.В. Кулініч, М.А. Мричко // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2015. – № 754. – С. 34–40.
5. Лендел О.М. Іноземні інвестиції як фактор розвитку економіки держави / О.М. Лендел // Ефективна економіка. – 2016. – № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5156>.
6. Любимов В.І. Особливості державного регулювання іноземних інвестицій: закордонний досвід / В.І. Любимов // Економічний простір. – 2015. – № 21. – С. 65–71.
7. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) з країн ЄС в економіці України (на 01.07.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://goo.gl/qXSQo5>.
8. Польське агентство інформації і іноземних інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.paiz.gov.pl/index>.

Махитко В.С., Полийчук М.В., Дудчик О.Ю.
Инвестиционная деятельность: опыт Польши и перспективы Украины

Аннотация. В статье рассмотрено современное состояние инвестиционных потоков в Украине и Польше. Исходя из проведенного сравнительного анализа, выявлена тенденция привлечения инвестиций и обосновано влияние объема инвестиционных поступлений на развитие экономики. Проведена оценка основных составляющих структуры прямых иностранных инвестиций по видам экономической деятельности. Выделены основные отличия инвестиционной деятельности анализируемых стран. Раскрыты особенности инвестиционно-предпринимательского климата стран в глобальной среде и выявлены инвестиционно-привлекательные отрасли.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, инвестиционный проект, глобализация, специальная экономическая зона.

Mahitko V.S., Poliychuk M.V., Dudchik O.Y.
Investment activity: experience of Poland and prospect of Ukraine

Summary. The article considers the current state of investment flows in Ukraine and Poland. Based on the comparative analysis, the tendencies of investment attraction were found out and the influence of the volume of investment income on economic development was substantiated. An assessment of the main components of the structure of foreign direct investment by types of economic activity was conducted. The main differences of investment activity of the analyzed countries are singled out. The features of the investment and entrepreneurial climate of the countries in the global environment are revealed and investment-attractive branches are revealed.

Keywords: investments, investment climate, investment project, globalization, special economic zone.